

ایکس بی آر ال؛ ابزار تبادل اطلاعات

گفتگو با دکتر مینا ابو حمزه

دکترای حسابداری از دانشگاه الزهراء و حسابرس ارشد مالیاتی سازمان امور مالیاتی

حسابداری

از شما برای مشارکت در این گفتگو سپاسگزاریم. شما درباره ایکس بی آر ال پژوهش گسترده ای انجام داده اید و رساله دکتری شما در همین زمینه انجام شده است. ابتدا این فناوری را برای آشنایی خوانندگان مجله معرفی کنید.

دکتر ابو حمزه

هدف حسابداری همیشه گزارشگری اطلاعات برای تصمیم گیری های صحیح مالی و اقتصادی بوده و همواره سعی شده است که گزارشگری به نحوی مناسب و منطقی، نیازهای استفاده کنندگان و ذی نفعان را تامین کند. اما واقعیت این است که همچنان گزارشگری مالی، با چالشهایی روبه روست که مهمترین آن نحوه ارائه یا فرایند انتقال اطلاعات پیچیده و به دنبال

دکتر ابو حمزه

در تمام دنیا، نهادهای دولتی و مراجع نظارتی به طور مرتب و دوره‌ای، انواع گوناگون گزارش در خصوص اطلاعات مالی، مالیاتی، آماری یا صورتهای مالی سالانه را از شرکتها و سازمانهای متعدد دریافت می‌کنند. این موضوع حجم کار زیادی برای هر دو طرف اعم از تهیه‌کننده و استفاده‌کننده اطلاعات به همراه دارد، چراکه شرکتها مسئول تهیه اطلاعات گوناگون و مراجع نظارتی نیز مسئول پردازش آن اطلاعات هستند.

پردازش تعداد زیاد گزارشهای دریافتی از شرکتها توسط مراجع نظارتی، فرایندی چالش برانگیز، زمان‌بر و توأم با خطا می‌باشد. درحالی‌که به‌کارگیری زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر توسط مراجع نظارتی، می‌تواند مدت زمان انجام رسیدگیها، هزینه انجام امور مختلف اداری و نرخ اشتباه را کاهش دهد. لذا مهم‌ترین مزیت زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر برای مراجع نظارتی، کاهش هزینه‌های بررسی و تجزیه و تحلیل گزارشهای مالی و به‌طور کلی کاهش هزینه‌های اجرایی سازمان در نتیجه افزایش دقت و کارایی و استقرار جریان صحیح اطلاعات است. علاوه بر آن، تسهیل مقایسه، افزایش شفافیت و کیفیت و ارتقای ارزش اطلاعات از جمله مزایای بهره‌مندی از زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر

آن، پردازش و تحلیل داده‌های انبوه است. بررسی و استفاده از فناوری اطلاعات در سالهای اخیر نشان داده است که به‌کارگیری ابزار نوین می‌تواند موجب بهبود و ارتقای کیفیت گزارشگری مالی شود.

یکی از این ابزار نوین، زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر (ایکس‌بی‌آرال) است که چارچوبی مبتنی بر زبان **نشانه‌گذاری توسعه‌پذیر (XML)** دارد. ایکس‌بی‌آرال، یک فرمت نوین و دیجیتال از گزارشهای تجاری و مالی است و در واقع جایگزین مناسبی برای گزارشهای سنتی تلقی می‌شود که در قالب **پی‌دی‌اف (Pdf)** یا **اچ‌تی‌ام‌ال (HTML)** تهیه می‌شوند. هدف آن نیز ایجاد، تبادل و تحلیل اطلاعات گزارشهای مالی شامل صورتهای مالی است. این زبان گزارشگری، از دو مولفه اصلی به نام واژه‌نامه یا دانشنامه و سند مصداق تشکیل شده است. واژه‌نامه‌ها مفاهیمی هستند که منابع و روابط بین داده‌ها را نشان می‌دهند و سند مصداق، واقعیتی است که با مقداردهی به واژه‌نامه‌ها ایجاد شده و منتشر می‌شوند.

به‌طور کلی، زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر ابزاری برای تهیه، انتقال و تبادل اطلاعات است و به تهیه‌کنندگان اطلاعات این امکان را می‌دهد که از طریق عنوان‌بندی و برچسب‌گذاری، نحوه ارائه اطلاعات را نظم و ساختار دهند. به این صورت که از برچسبهای قابل تعریف الکترونیک برای هر عنصر اطلاعاتی استفاده می‌شود که این ایده بسیار کاربردی است و موجب می‌شود داده‌ها به‌طور شفاف قابل ردیابی شوند و این مزیت را دارد که حجم انبوهی از داده‌ها که گاهی به صورت جزیره جزیره هستند، یکپارچه و منسجم ارائه شوند. این زبان گزارشگری می‌تواند انواع گوناگون گزارشگری مالی را بر اساس طیف وسیعی از معیارها تهیه و در قالب یکسان ارائه کند. این موضوع موجب تسریع و تسهیل فرایند تهیه، تحلیل و مقایسه اطلاعات فراهم شده می‌شود.

سازش

استفاده از فناوری ایکس‌بی‌آرال چه کمکی به مراجع مختلف نظارتی می‌کند؟ این مراجع برای بهره‌برداری چه فرایندی را باید طی کنند و چه کارهایی را باید انجام دهند؟

به‌کارگیری

زبان گزارشگری تجاری

توسعه‌پذیر

در ایران

نیازمند حمایت از طرف

مراجع قانونی و نظارتی است

سازمان

تجربه به‌کارگیری ایکس‌بی‌آرال در سایر کشورها چه بوده است؟ آیا آثار مثبتی از خود نشان داده است؟

دکتر ابوحمزه

به‌طور کلی، زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر آثار مثبت بالقوه متعدد و متنوعی دارد. از جمله این‌که با تسهیل در ردیابی و فراخوانی اطلاعات مورد نیاز، موجب افزایش شفافیت گزارشگری مالی می‌شود که با افزایش شفافیت گزارشگری مالی، متعاقباً کیفیت گزارشگری مالی ارتقا پیدا می‌کند.

با توجه به ماهیت واژه‌نامه، زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر می‌تواند اطلاعات قابل‌اتکاتر و شفاف‌تری را در اختیار استفاده‌کنندگان قرار دهد، زیرا از منابعی از نرم‌افزارهای مالی و اطلاعاتی استفاده می‌کند که منابع اصلی اطلاعات شرکت بوده که به‌طور عادی در اختیار استفاده‌کنندگان قرار ندارند. نتایج پژوهش‌ها نیز این موضوع را تایید می‌کنند که به‌کارگیری زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر، با فراهم ساختن امکان جست‌جو و دستیابی سریع و به‌موقع به اطلاعات درخواستی، موجب کاهش نبودتقارن اطلاعاتی بین تهیه‌کنندگان و استفاده‌کنندگان از اطلاعات مالی می‌شود. به‌طور کلی مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهند که گزارش‌های مالی مبتنی بر زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر در مقایسه با سایر گزارش‌های مالی، از کیفیت بالاتری برخوردار هستند، چرا که این زبان علاوه بر انتقال سریع‌تر و آسان‌تر اطلاعات، در نهایت اطلاعاتی به‌موقع، قابل‌اتکا، قابل‌مقایسه و شفاف برای استفاده‌کنندگان فراهم می‌سازد.

سازمان

شرکتها و تهیه‌کنندگان صورتهای مالی مبتنی بر استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی چگونه از دانشنامه برای تهیه صورتهای مالی استفاده می‌کنند؟ فرایند برچسب‌گذاری چگونه است؟

دکتر ابوحمزه

هرچند زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر، استاندارد برای مفاهیم مالی نیست، ولی می‌تواند استانداردهای مختلف گزارشگری مالی، نظیر استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی (IFRS) را به‌کار گیرد و امکان تهیه

مهمترین مرحله اجرای

پروژه به‌کارگیری

زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر

تهیه و تولید

واژه‌نامه است

از دید مراجع نظارتی است. لذا در مراجع نظارتی، موضوع به‌کارگیری زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر و ارتقای توان فنی و دانش فناوری، باید بیشتر مورد توجه قرار گیرد.

فرایند به‌کارگیری زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر شامل انجام پژوهش‌های پایه‌ای و مطالعات اولیه از جمله بررسی میزان پذیرش آن در سازمان مربوط، آموزش و اطلاع‌رسانی در محیط، انتخاب رویکرد مناسب پیاده‌سازی بر اساس ساختارها و شرایط موجود، تهیه و تولید واژه‌نامه با توجه به مفاهیم، نیازها و الزامهای جاری، تولید اسناد مصداق و به‌روزرسانی چرخه به‌کارگیری در جهت رفع موانع و بهبود دستاوردهاست. مهم‌ترین مرحله اجرای پروژه به‌کارگیری زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر تهیه و تولید واژه‌نامه است. لذا اجرای این پروژه در مراجع نظارتی، نیازمند تشکیل گروه پیاده‌سازی متخصصی است تا اطلاعات مورد نیاز که باید برچسب‌گذاری شوند، شناسایی شده و سپس استفاده از آن‌ها از سوی مراجع نظارتی الزامی شود. چراکه تعیین ابزار مناسب گزارشگری و سپس الزامی ساختن به‌کارگیری و استفاده از آن، موجب بهبود کیفیت گزارشگری شده و با ارتقای کیفیت گزارشگری، متعاقباً کیفیت نظارتها نیز افزایش می‌یابد.

از آن منتشر می‌کند تا شرکتها و تهیه‌کنندگان اطلاعات مالی که علاقه‌مند یا ملزم به استفاده از زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر هستند، بتوانند از آن برای فرایند برچسب‌گذاری استفاده کنند و در نهایت اطلاعات و گزارشهای مالی مورد نیاز را ارائه دهند.

با توجه به این‌که دانشنامه استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی، مجموعه‌ای از پرونده‌های الکترونیکی ایکس‌بی‌آرال است، لذا مشاهده و درک ساختار آن برای افرادی که با ایکس‌بی‌آرال آشنایی ندارند، دشوار است. در نتیجه، بنیاد استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی دانشنامه استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی مشروح (IFRS Taxonomy Illustrated) را برای سهولت در درک دانشنامه و ساختار آن و در نهایت برای کمک به برچسب‌گذاری صورتهای مالی تهیه شده با استفاده از استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی منتشر کرده که نیازی به دانش ایکس‌بی‌آرال ندارد، زیرا ساختار موردنظر را در قالبی ساده و بصری ارائه می‌دهد و شامل موارد زیر است:

- سلسله مراتب دانشنامه استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی و عناصر موجود در آن،
- قالب مورد نیاز این عناصر مانند متن، مقادیر پولی و غیره، و

گزارشهای مالی بر مبنای این استانداردها را میسر سازد.

واژه‌نامه یا دانشنامه استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی (IFRS Taxonomy)، بیانگر الزامهای ارائه و افشای استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی است که ارتباط میان تهیه‌کنندگان و استفاده‌کنندگان صورتهای مالی مطابق با استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی را بهبود می‌بخشد. تهیه‌کنندگان اطلاعات مالی که از زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر استفاده می‌کنند، می‌توانند عناصر دانشنامه استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی را برای برچسب‌گذاری اطلاعات مورد نیاز به‌کار گیرند. این امر باعث می‌شود علاوه بر افزایش قابلیت دسترسی اطلاعات فراهم‌شده برای استفاده‌کنندگان از گزارشهای مالی الکترونیکی مربوط، فرایند اجرا و پیاده‌سازی زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر نیز تسهیل و تسریع گردد.

بنیاد استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی مسئول تهیه و توسعه واژه‌نامه ایکس‌بی‌آرال با استفاده از استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی است که دانشنامه استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی نامیده می‌شود. دانشنامه استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی به‌انضمام راهنمای اجرا ارائه می‌شود و زمانی مورد تجدیدنظر و به‌روزرسانی قرار می‌گیرد که هیئت تدوین استانداردهای بین‌المللی حسابداری، استاندارد اصلاحی یا جدیدی را صادر کند که موثر بر محتوای دانشنامه استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی باشد. گاهی نیز پس از تجزیه و تحلیل گزارشهای حاصل و در جهت ارتقا و بهبود محتوای کلی یا فناوری، این دانشنامه مورد تجدیدنظر قرار گرفته و به‌روزرسانی می‌شود.

دانشنامه استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی سالانه نیز، مجموعه‌ای از تمام به‌روزرسانیهایی است که در طول سال منتشر شده است. بنیاد استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی معمولاً دانشنامه استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی سالانه را در سه ماهه اول هر سال منتشر می‌کند که آخرین نسخه آن نیز در ماه مارس ۲۰۲۱ منتشر شده است. بنیاد استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی راهنماهای آموزشی و مطالب پشتیبانی را نیز برای کمک به درک و استفاده

زبان گزارشگری تجاری

توسعه‌پذیر

ابزاری برای

تهیه

انتقال و

تبادل

اطلاعات است

• اشاره به استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی که این عناصر به آن‌ها مربوط می‌شوند.

پذیرش آن را کاهش می‌دهد. در مقابل، سابقه طولانی کار با فناوریهای قدیمی، موجب ایجاد هزینه‌های برای تغییر می‌شود و به این ترتیب حرکت به سمت پذیرش این زبان گزارشگری را دشوار می‌سازد. در منظر محیطی، عرصه‌ای که در آن سازمان فعالیت و کسب‌وکار خود را انجام می‌دهد، تعیین‌کننده است. در بسیاری از موارد ممکن است، صرف الزامهای قانونی، سازمان را برای پذیرش یک فناوری نوین، ترغیب نکند. به همین دلیل می‌توان گفت که نبود الزام قانونی و نظارتی در ایران، به‌کارگیری زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر را به‌تاخیر انداخته است.

بی‌شک حرکت به سمت پذیرش یک فناوری نوین و تغییر وضعیت موجود، هزینه‌ها و ریسک‌هایی را به‌همراه دارد که نیازمند منابع مالی و انسانی کافی است. اما مهمترین چالش، نبود شناخت کافی از ویژگیها، مزایا و کارکردهای عملی زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر و نبود تسلط، مهارت و قابلیت‌های فنی لازم است که مقاومت در برابر پیاده‌سازی آن را به‌وجود می‌آورد. در واقع، نبود آگاهی کافی و نبود زیرساخت‌های فنی و فناوری در کنار نبود الزام نهاد‌های قانون‌گذار و مراجع نظارتی در خصوص به‌کارگیری آن، اجرای موفق پروژه زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر را چالش‌برانگیز، می‌کند. بنابراین به‌نظر می‌رسد الزام شرکتها، از طریق وضع قوانین و مقررات باید بیش‌ازپیش مورد توجه قرار گیرد. پروژه به‌کارگیری زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر در ایران و بهره‌مندی از قابلیت‌ها و تواناییهای بسیار آن، نیازمند حمایت از طرف مراجع قانونی و نظارتی و وجود و حضور یک مرجع متولی در بالاترین سطح و در راس امور است؛ همچون وزارت اقتصاد، که اجرای پروژه ملی به‌کارگیری زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر را هدایت و نظارت کند.

سازمان

امیدواریم با کمک شما و دیگر کارشناسانی که با فناوری ایکس‌بی‌آرال آشنایی دارند، توسعه گزارشگری مالی

الکترونیکی در کشور سرعت بیشتری بگیرد.

نبود دانش و شناخت کافی

از زبان گزارشگری تجاری

توسعه‌پذیر

در ایران

انگیزه پذیرش آن را

کاهش می‌دهد

سازمان

بهره‌برداری از فناوری ایکس‌بی‌آرال با چه چالش‌هایی ممکن است همراه باشد؟ چه مرجعی باید متولی این کار باشد؟ انتظار شما از مرجع متولی چیست؟

دکتر ابوحمزه

به‌کارگیری زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر نیز مانند به‌کارگیری هر فناوری نوین دیگری، چالش‌هایی را به‌همراه دارد. چالش‌های به‌کارگیری زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر در ایران را می‌توان در سه گروه فناوری، سازمانی و محیطی طبقه‌بندی کرد.

در منظر فناوری، زیرساخت‌های فناوری موجود برای به‌کارگیری فناوری نوین مورد بررسی قرار می‌گیرند. به‌قاعده، نبود زیرساخت‌های فنی لازم در ایران، به‌کارگیری زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر را چالش‌برانگیز می‌کند. در منظر سازمانی، واکنش جمعی افراد در قبال به‌کارگیری آن فناوری، بسیار حایز اهمیت است. نبود دانش و شناخت کافی از زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر در ایران، انگیزه